

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА ЛІГА**

РОСЛИНИ ТА УРБАНІЗАЦІЯ

Матеріали

**XIII Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 1 лютого 2024 р.)**

**Дніпро
2024**

мохів в умовах антропогенно порушених лісових екосистем	79
Павленко А.О., Шкута С.І. Поширення <i>Phragmites australis</i> (Cav.) Trin. ex Steud. на залізородних відвалах Криворіжжя	82
Рабик І.В. Бріофітні угруповання як індикатори негативних змін у лісових екосистемах	84
Соханьчак Р.Р., Бешлей С.В. Участь нітропрусиду натрію у процесах ліпопероксидації та захисту фотосинтетичної системи домінантних мохів лісових екосистем Українського Розточчя	87
Федонюк В.В., Мирка В.В., Іванців В.В., Федонюк М.А., Іванців Я.В. Оцінка потенційного впливу змін клімату на раритетну складову Черемського ПЗ	90
Щербаченко О.І. Фотосинтетична активність домінантних видів мохів залежно від водно-температурного режиму місцезростань лісових екосистем Українського Розточчя	92
Яковлева-Носарь С.О. Рідкісні види трав'янистих рослин степових ділянок балки Генералка (острів Хортиця)	93

РОЗДІЛ 3 ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТРОДУКЦІЇ РОСЛИН

Simchenko O., Nazarenko M., Saynteinyac C. Introduction of new hazelnuts varieties for North Steppe subzone	96
Гапоненко А.М., Рахметов Д.Б., Сальнікова А.В., Гнатюк А.М., Кулик М.В. Алюміній у рослинах родини <i>Brassicaceae</i>	98
Домницька І.Л., Кабар А.М., Лихолат Ю.В. Сучасний стан колекції <i>Gesneriaceae</i> в захищеному ґрунті ботанічного саду ДНУ	101
Дорошенко Ю.В. Поширення інвазійних видів рослин в дендропарку «Олександрія» НАН України	103
Зайцева І.О., Швець М.П., Філь Л.І. Екологічний потенціал інтродуцентів роду <i>Viburnum</i> L. в умовах ботанічного саду ДНУ	106
Калашнікова Л.В., Дорошенко Ю.В. Інтродукційні методи збереження раритетних рослин у дендропарку «Олександрія»	109
Фукаляк А. Ю. Еколого-біологічні особливості <i>Rosa multiflora</i> Thunb. в умовах ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна	111

верхнього шару ґрунту. Загалом найнижчі показники вологості визначено в зразках мохових рослин на антропогенно змінених територіях. Коефіцієнт варіації вологості для мохових дернин був у 1,6 рази вищим, ніж для субстрату під ними, і у 1,9 рази вищим, ніж для оголеного субстрату. Високу позитивну кореляцію ($r = 0,83$) відзначено між вмістом води у дернинках та субстраті під ними.

Для мохів як пойкилогідричних рослин вологість є лімітаційним чинником фотосинтетичних процесів. Визначено, що на території повного заповідання у *P. formosum* середнє значення інтенсивності фотосинтезу становило $3,47 \pm 0,4$ мг·СО₂/г маси с.р./год, тоді як у *A. undulatum* – $3,72 \pm 0,3$ мг СО₂/г маси с.р./год, що було у 1,2 і 1,3 рази вищими, ніж у рослин із території вирубки. Встановлено діапазон мінливості показників асиміляції вуглекислого газу досліджуваних мохів – 2,03–4,59 мг·СО₂/г маси с.р. /год. Виявлено високу залежність ($r=0,68$ і $r=0,76$) показників інтенсивності фотосинтезу листків доміантних мохів від вмісту води у їх дернинах та верхньому шарі ґрунту на дослідних ділянках лісових екосистем. Найнижчу інтенсивність асиміляції СО₂ визначено у пагонах *Plagiomnium elatum* (2,03 мг СО₂/г с.м./год) на ділянках з рекреаційним навантаженням. Ймовірно, вища інтенсивність освітлення призводила до порушення водного й температурного режиму рослин, а відтак і до зниження їхньої фотосинтетичної активності.

Встановлено пряму залежність інтенсивності фотосинтезу мохів від рівня оводненості їх дернин. Показано, що діапазон мінливості фотосинтетичної активності доміантних мохів лісових екосистем залежав від їх видових особливостей та мікрокліматичних умов місцевиростань і свідчить про високу пластичність мохів.

УДК 581.527

РІДКІСНІ ВИДИ ТРАВ'ЯНИХ РОСЛИН СТЕПОВИХ ДІЛЯНОК

БАЛКИ ГЕНЕРАЛКА (ОСТРІВ ХОРТИЦЯ)

С. О. Яковлєва-Носарь, канд. біол. наук, доцент

Хортицька національна академія, м. Запоріжжя

Байрачні ліси виконують не тільки важливі біогеоценотичні функції як зразки інтразональної для степової зони рослинності, а є місцями зростання значної кількості видів різної фітоценотичної приналежності, гарноквітучих і

рідкісних рослин, що мають певний охоронний статус. Байраки острова Хортиця входять до сфери рекреаційної діяльності містян і туристів, зазнаючи при цьому істотного антропогенного навантаження. Тому важливо проводити регулярний моніторинг за станом їх рослинності для збереження біорізноманіття. У зв'язку з цим мета даної роботи – встановлення таксономічного складу трав'яної рослинності балки Генералка та виявлення рослин, що внесені до охоронних списків.

Дослідження проводилися на остепнених ділянках балки Генералка, яка розташована у північно-західній частині острова Хортиця (підзона різнотравно-типчакково-ковилового степу). При обстеженні використовували маршрутний метод. Видовий склад рослинності визначали за [1], охоронний статус рослин – згідно з [2] із урахуванням додаткових переліків [3].

В результаті проведених на території балки Генералка досліджень виявлено 337 видів трав'яних рослин, що належать до 172 родів та 45 родин.

Перелік рослин, що охороняються, включає 39 видів (11,6 % від загальної кількості видів). Серед них встановлені 2 види, що внесені до Світового й Європейського Червоних списків та Червоної книги України (ЧКУ) (гоніюлімон злаколистий, гіацинтик Палласів) та 1 вид з Європейського Червоного списку (волошка дніпровська). Такі види, як ковила пірчаста, рябчик руський, сон чорніючий належать до другої категорії (К-II) ЧКУ, а тюльпан гранітний, рястка Буше, гіацинтик Палласів – до третьої (К-III).

Спектр видів трав'яних рослин, що охороняються на території Запорізької області, включає категорії від 0 до 4. Найбільш представлена третя категорія (К-3), що налічує 12 видів, серед яких сон чорніючий, ряст ущільнений, молодило руське, валеріана бульбиста і пагононосна, тюльпан гранітний, гіацинтик блідий, цибуля круглоголова і подільська та ін. Друге місце посідають четверта категорія (К-4), до якої віднесено 7 видів (пшінка калюжницелиста, гвоздика дельтовидна і краплиста, деревій тонколистий і блідо-жовтий та ін.) і категорія К-2, яка також включає 7 видів: горицвіт весняний, ряст порожнистий, аврнія скельна, дзвоники персиколисті, рястка торочкувата, ковила пірчаста та ін. Категорія К-1 містить 3 види (вказані вище у списках вищих ієрархій), а до К-0 включено перстач прямостоячий. Рослин, які відносяться до К-5, нами не виявлено. Ще 9 видів входять до переліку рекомендованих до охорони рослин.

Як зазначалося нами раніше, територія досліджуваної балки знає транзитної, білуачної, збиральної, а також позашляхової форм рекреації, при цьому фактична величина рекреаційної ємності байрачного лісу вдвічі перевищує теоретично розраховану [4]. Крім того, за 25-річний період досліджень нами відмічені випадки виникнення локальних пожеж на схилі південно-східної експозиції, внаслідок чого страждала трав'яна рослинність, а також молоде покоління дендрофлори балки. Це свідчить про необхідність постійної актуалізації інформації щодо стану популяцій рідкісних видів трав'яних рослин, що зростають у приміських лісах. Перспективним є порівняння видового складу рослин з різним охоронним статусом байрачних лісів в околицях Запоріжжя, що піддаються більшим рекреаційним навантаженням.

Перелік використаних джерел

1. Определитель высших растений Украины / Д. Н. Доброчаева [и др.]. Киев: Фитосоциоцентр, 1999. 548 с.
2. Тарасов В. В. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей. Судинні рослини. Біолого-екологічна характеристика видів. Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. 275 с.
3. Екологічний паспорт Запорізької області. ЗОДА, 2020 р.
4. Яковлева-Носарь С. О. Байрак Генералка в рекреаційній системі м. Запоріжжя. *Питання біоіндикації та екології*. 2018. Вип. 23, № 1. С. 3–17.